



Burcu Tüzel

<https://orcid.org/0000-0002-2883-2664>
Milli Eğitim Bakanlığı, Mersin/ TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Serap Demiriz

<https://orcid.org/0000-0003-3369-5753>
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Ankara/TÜRKİYE

Okul Öncesi Çocukların Öz Bakım Becerilerinin Ebeveynlere Ait Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi¹

An Examination of Preschool Children's Self-Care Skills in Relation to Certain Parental Variables

ÖZET

Araştırma, okul öncesi çocuklarının öz bakım becerilerinin ebeveynlere ait yaş ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma nicel araştırma deseninden ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmaya Hatay ili Antakya merkez ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına 2021-2022 eğitim öğretim yılında devam etmekte olan 365 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırmada örneklem grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve kolay ulaşılabilirlik ilkesinden yararlanılmıştır. Araştırmada verileri toplamak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu" ile "3-6 Yaş Çocukları İçin Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi" kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerileri ebeveynlerin yaş ve öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Anne yaşında giyinme becerisinde; baba yaşında ise temizlik, yemek yeme ve kazalardan korunma becerilerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Anne öğrenim düzeyi temizlik, yemek yeme, dinlenme ve kazalardan korunma; baba öğrenim düzeyi ise temizlik, yemek yeme, giyinme ve kazalardan korunma becerilerinde anlamlı farklılıklar ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ebeveynlere yönelik bilgilendirici materyaller hazırlanması ve öğretmenlerin ev ziyaretleri sırasında rehberlik edici öneriler sunmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Öz Bakım Becerileri, Ebeveyn.

ABSTRACT

The research was conducted in order to examine the self-care skills of preschool children according to the variables of age and educational level of parents. The research was conducted in relational screening model from quantitative research design. 365 children and their parents who are currently attending kindergartens and independent kindergartens of official primary schools affiliated to the Ministry of National Education located in the central district of Antakya in Hatay province in the 2021-2022 academic year participated in the research. In the research, the purposeful sampling method was used in the formation of the sample group and the principle of easy accessibility was used. In the research, 'Personal Information Form' and 'Self-Care Skills Assessment Test For 3-6 Year Old Children' were used to collect the data. According to the research findings, the self-care skills of preschool children differ significantly according to the age and educational status of parents. The maternal age was found to be significantly different in the ability to dress, while the paternal age was found to be significantly different in the skills of cleaning, eating and accident prevention. The maternal education level revealed significant differences in cleaning, eating, resting and accident prevention skills, while the paternal education level revealed significant differences in cleaning, eating, dressing and accident prevention skills. In line with the results obtained, it is recommended to prepare informative materials for parents and teachers to provide guidance suggestions during home visits.

Keywords: Preschool Period, Self-care Skills, Parent.

¹ Bu makale, birinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiş olup tez danışmanının rehberliğinde hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Öz bakım becerileri, yaşam becerilerinin temel bir boyutunu oluşturarak her bireyin sahip olması gereken önemli yeterlikler arasında yer almaktadır. Bu beceriler, çocuğun herhangi bir yetişkin desteğine ihtiyaç duymaksızın günlük gereksinimlerini bağımsız olarak karşılayabilme yetisi olarak tanımlanmaktadır (Önder, 2003). Başka bir ifadeyle, yemek yeme, tuvalet ihtiyacını giderme, kişisel bakımını sağlama ve güvenliğini koruma gibi temel ihtiyaçlarını kendi kendine yerine getirebilme becerisidir (Oktay, 2002). Dolayısıyla öz bakım becerileri, bireyin yaşamını sürdürebilmesi ve günlük ihtiyaçlarını kendi başına karşılayabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu beceriler; beslenme, tuvalet, temizlik, giyinme, dinlenme, çevreyi düzenleme ve kazalara ya da tehlikelere karşı kendini koruma alanlarını kapsamaktadır (Bender vd., 1996; Merdol, 1999).

Öz bakım becerilerinin, bireysel farklılıklarla ilişkili olarak doğumla birlikte başlayıp yaş faktörüyle paralel biçimde geliştiği belirtilmektedir (Nahcivan, 2004). Bu süreçte yaşı ilerlemesiyle birlikte bireyin bedenini ve kişisel ihtiyaçlarını fark etmesi, çocuğun davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Church (2001), davranışların kalıcı bir biçime dönüşmesinde yaş, gelişim düzeyi, ebeveynler ve genişleyen sosyal çevreyle sağlanan pekiştirici uyaranların etkili olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, çocuğa uygun yöntem ve tekniklerle verilen öz bakım becerileri eğitiminin öğrenme sürecini kolaylaştırdığı ve davranışların kalıcı hale gelmesini sağladığı ifade edilmektedir (Boutain vd., 2020).

Yaşamın ilk altı yılını kapsayan okul öncesi dönem, gelişimin en hızlı ve en kritik evresi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde kazanılması hedeflenen öz bakım becerileri, çocuk açısından büyük önem taşımakta ve yaşam boyu kullanılacak temel becerilere dönüşmektedir (Aydın, 2005).

Okul öncesi dönemde çocuğa verilen öz bakım becerileri eğitiminde, Fawcett (2005) çocuğa yönelik direkt yönergeler ve kontrol yerine, çocuğun deneyimlerinin ve merak duygusunun bu becerilerin kazanılmasında etkili olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde, Katz (1999) öz bakım becerilerinin yönlendirme, uygulamalı pratik, tekrar ve doğrudan uygulama yoluyla geliştirilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, çocuk ebeveynlerinden yeterli destek gördüğü sürece öz bakımını bir sorumluluk olarak benimsemektedir (Goldstein, 2006).

Öz bakım becerileri, bireyin yaşamını bağımsız ve rahat bir şekilde sürdürebilmesini sağlayan temel yaşam becerileri olarak kabul edilmektedir. Bu beceriler yeterince gelişmeyen bireyler, yaşamlarının farklı alanlarında çeşitli güçlüklerle karşılaşabilir. Örneğin, beslenme, tuvalet ve temizlik gibi temel becerileri farklı nedenlerle kazanamayan çocuk, sosyal ortamlarda sürekli yetişkin desteğine ihtiyaç duyabilir ve çevresiyle rahat iletişim kuramayabilir. Bu durum, çocuğun öz saygısının olumsuz etkilenmesine yol açabilir (Konya, 2007). Bu nedenle, çocuğun içinde bulunduğu dönemin gelişim özellikleri iyi bilinmeli ve öz bakım becerileri bu doğrultuda kazandırılmalıdır (Sezici & Akkaya, 2020). Gelişim düzeyine uygun öz bakım eğitimi alan çocuklarda öz saygı, sorumluluk bilinci ve sosyal ortamlara katılım isteği artmaktadır (Yavuzer, 2005). Bender, Valletutti ve Baglin (1996), bireyin öz bakım becerilerine sahip olmasının sosyal yaşamda kabul görme ve başarılı sayılma ile bağlantılı olduğunu ve bu becerilerin ilerleyen yaşamda ekonomik bağımsızlık kazanılmasına kadar etkili olabileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla, öz bakım becerilerinin çocuğun genel gelişimi ve yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir.

Okul öncesi dönemde temelleri atılan öz bakım becerileri, bireyin ilerleyen yaşamını da etkilediği için erken yaşlarda kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Çocuğun yaşamındaki ilk sosyal çevre, ebeveynlerdir ve öz bakım becerilerinin geliştirilmesine yönelik ilk deneyimler, ebeveyn-çocuk etkileşimi aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle, bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerini anne ve babaların yaş ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, 48-72 aylık çocukların öz bakım becerilerinin ebeveynlere ait bazı değişkenlere göre incelendiği betimsel bir çalışmadır. Araştırma sürecinde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki korelasyonel ilişkileri belirlemeye ve bu ilişkilerin altında yatan olası etkenleri açıklamaya yönelik bir araştırma desendir (Gay vd., 2011; Creswell, 2017).

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde Hatay ilinin Antakya ilçesinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların anasınıfları ve bağımsız anaokullarına devam etmekte olan, öğretmenleri tarafından herhangi bir tanısı bulunmayan ve tipik gelişim özellikleri gösterdiği belirtilen 48-

72 ay aralığındaki 365 çocuk oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde, araştırmanın amacına uygun katılımcıların seçimi esas alınmış ve kolay ulaşılabilirlik ilkesi dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2017). Araştırmada yer alan çocuklara ait demografik bilgilerin dağılımı aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların Ebeveynlerine İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Anne Öğrenim	İlköğretim	94	25,80
	Lise	105	28,80
	Yükseköğretim	166	45,50
	Toplam	365	100,00
Anne Yaş	20-29 Yaş	105	28,80
	30-36 Yaş	181	49,60
	37-49 Yaş	79	21,60
	Toplam	365	100,00
Baba Öğrenim	İlköğretim	105	28,80
	Lise	97	26,60
	Yükseköğretim	163	44,70
	Toplam	365	100,00
Baba Yaş	22-32 Yaş	86	23,60
	33-39 Yaş	168	46,00
	40 Yaş ve üstü	111	30,40
	Toplam	365	100,00

Tablo 1 incelendiğinde, annelerin %25,80'i ilköğretim, %28,80'i lise, %45,50'si yükseköğretim mezunu olduğu; %28,80'i 20-29 yaş, %49,60'ı 30-36 yaş, %21,60'ı 37-49 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Babaların ise %28,80'i ilköğretim, %26,60'ı lise, %44,70'i yükseköğretim mezunu olduğu; %23,60'ı 22-32 yaş, %46,00'si 33-39 yaş, %30,40'ı 40 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verileri toplamak amacıyla ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’ ve ‘‘3-6 Yaş Çocukları İçin Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi’’ kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çocukların anne ve babalarının yaşları ile öğrenim düzeylerinin belirlenebilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış ve ebeveynleri tarafından cevaplanmıştır.

2.3.2. Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT)

Bayer vd. (2019) tarafından okul öncesi dönemdeki 36-72 aylık çocukların öz bakım beceri düzeylerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen 5 aşamalı Likert tipinde (çok yeterli, yeterli, orta, zayıf, çok zayıf) yanıtlanan test 50 maddeden oluşmaktadır. Çocukların her bir maddeye verdiği puanlar toplanarak toplam test puanı elde edilir. Bu testten alınabilecek en yüksek puan 250 (50x5), en düşük puan ise 50 (50x1)'dir. Testin alt boyutları şunlardır: temizlik ve kişisel bakım (1-18. maddeler), yemek yeme (19-29. maddeler), dinlenme (30-33. maddeler), giyinme (34-43. maddeler), kendini kazalardan koruma (44-46. maddeler) ve çevreyi düzenleme (47-50. maddeler). Uygulama, sınıf ortamında öğrencilerle sürekli etkileşim halinde olan sınıf öğretmenleri tarafından her öğrenci için ayrı ayrı yapılmalıdır. Geçerlik çalışmaları kapsamında kapsam ve yapı geçerliği yöntemleri kullanılmış; kapsam geçerliği için uzman görüşleri alınmış ve tüm uzmanlar testin amacına uygun olduğunu belirtmiştir. Yapı geçerliği için faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış olup, KMO katsayısı .837 olarak bulunmuş ve verilerin faktör analizine uygun olduğu saptanmıştır. Güvenirlik çalışmaları için iç tutarlık (Cronbach Alfa), test-tekrar test ve iki yarı test güvenirlik yöntemleri kullanılmıştır. Yaş gruplarına göre güvenirlik katsayıları 3 yaş için .88, 4 yaş için .80, 5 yaş için .85 ve 6 yaş için .85 olarak hesaplanmış olup, ölçeğin toplam puanına ilişkin güvenirlik katsayısı .98'dir (Bayer vd. 2019).

Bu çalışma özelinde Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT)'nin güvenirlik analizleri yapılmış olup elde edilen alt boyut ve toplam puan güvenirlik katsayıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Kullanılan Ölçeğin Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Güvenirlik Katsayısı
ÖBDT Temizlik ve Kişisel Bakım	,96
ÖBDT Yemek Yeme	,95
ÖBDT Dinlenme	,87
ÖBDT Giyinme	,94
ÖBDT Kendini Kazalardan Koruma	,54
ÖBDT Çevreyi Düzenleme	,97
ÖBDT Toplam	,98

Bu araştırmada Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT)'nin güvenirlik katsayıları alt boyutlar bazında Temizlik ve Kişisel Bakım =,96; Yemek Yeme =,95; Dinlenme =,87; Giyinme =,94; Kendini Kazalardan Koruma =,54; Çevreyi Düzenleme =,97 ve ÖBDT Toplam =,98 olarak hesaplanmıştır. Kline (1999)'a göre 0,80 ve üzeri güvenirlik katsayıları ölçümler için ideal kabul edilirken, 0,70 ve üzeri değerler de yeterli görülmektedir. ÖBDT'de yalnızca Kendini Kazalardan Koruma alt boyutunun güvenirlik katsayısı 0,70'in altında kalmıştır. Ölçeğin orijinal geçerlik ve güvenirlik çalışmasında da bu faktörün alfa katsayısının düşük olduğu belirtilmektedir. ÖBDT'nin diğer tüm faktörlerinin güvenirlik düzeyleri ise oldukça yüksektir.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına geçilmeden önce araştırmada kullanılan 3-6 Yaş Çocukları İçin Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT) için gerekli kullanım izinleri alınmıştır. Hatay ili merkez ilçede bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bağımsız anaokulları ile anasınıflarının listesine ulaşılmıştır. Ayrıca Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan (Tarih: 24.06.2021, Sayı: E-77082166-302.08.01-109689) ve Hatay ili merkez ilçeye bağlı Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (Tarih: 28.09.2021, Sayı: E-328898339-605.01-33238902) onaylar temin edilmiştir. Çalışmanın verileri, gönüllülük esasına göre araştırmaya katılmayı kabul eden 35 okul müdürü ve 35 okul öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Görüşmelerden önce katılımcılara araştırmanın amacı ve veri toplama süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen çocukların ebeveynlerine, öğretmenler aracılığıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ulaştırılmıştır. Veri toplama araçları her çocuk için aynı kod numarasıyla düzenlenmiş, öğretmenlere ise sınıf mevcudu kadar ölçek dağıtılmıştır. Daha sağlıklı veriler elde edebilmek için öğretmenlerden, sınıfın tamamı yerine rastgele seçtikleri en fazla 10 çocuk için formları doldurmaları istenmiştir. Önceden belirlenen tarihlerde doldurulan ölçekler araştırmacılar tarafından teslim alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS programına aktarıldıktan sonra, tek değişkenli uç değerlerin belirlenmesi amacıyla her iki ölçeğin faktör puanları z standart puanlarına dönüştürülmüştür. Elde edilen z puanlarının -3 ile +3 aralığında yer aldığı ve histogramlar ile kutu-çizgi grafiklerinin incelenmesi sonucunda veri setinde uç değer bulunmadığı saptanmıştır. Normallik varsayımını test etmek amacıyla faktör puanlarının çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş, bu değerlerin -1,5 ile +1,5 aralığında olduğu görülmüştür. Tabachnick ve Fidell (2013), söz konusu aralıkta kalan değerlerin verilerin normal dağılım gösterdiğine işaret ettiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, verilerin normal dağılıma uygun olduğu kabul edilerek analizlerde parametrik testler tercih edilmiştir. Ayrıca bazı gruplarda katılımcı sayısının 30'un altında olması göz önünde bulundurulmuş ve Köklü vd. (2011)'in küçük örneklemlerde normallik sağlandığında parametrik testlerin kullanılabilmesine ilişkin görüşü dikkate alınmıştır.

Tablo 3. Araştırma Kapsamında Kullanılan Ölçeğin Faktörlerinin Ortalama, Standart Sapma, Min-Max Değerler, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Faktörler	N	Ort.	SS	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Temizlik ve Kişisel Bakım (18 Madde)	365	68,22	15,41	69,00	33,00	-,143	-1,05
Yemek Yeme (11 Madde)	365	40,96	9,78	40,00	15,00	-,090	-,969
Dinlenme (4 Madde)	365	15,96	3,29	16,00	6,00	-,507	-,279
Giyinme (10 Madde)	365	33,52	10,04	33,00	13,00	-,007	-,772
Kendini Kazalardan Koruma (3 Madde)	365	10,99	2,47	11,00	3,00	-,125	,182
Çevreyi Düzenleme (4 Madde)	365	16,95	3,04	16,00	4,00	-,881	,685

Tablo 3'e göre, tüm faktörlerde çarpıklık ve basıklık değerleri Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre $\pm 1,5$ aralığında kalmakta olup, bu durum verilerin normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir. Minimum ve maksimum değerler de ölçeklerin teorik puan aralıklarıyla tutarlıdır. Bu doğrultuda, ölçek ve alt boyut puanlarının demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

parametrik testler uygulanmıştır. İki gruplu değişkenler için Bağımsız Örneklem t-testi, ikiden fazla gruba sahip değişkenler için ise Tek Yönlü ANOVA analizleri yapılmıştır. Ayrıca, ölçek puanları arasındaki ilişkilerin gücünü belirlemek amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

3. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde çocukların Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT) puanlarının annelerin yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Çocukların ÖBDT Puanlarının Anne Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

Faktörler	Anne Yaşı	n	\bar{X}	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Temizlik	(1) 20-29 Yaş	105	66,64	14,56	1,36	,257	
	(2) 30-36 Yaş	181	68,17	15,51			
	(3) 37-49 Yaş	79	70,43	16,18			
Yemek Yeme	(1) 20-29 Yaş	105	40,80	9,14	,633	,531	
	(2) 30-36 Yaş	181	40,57	9,96			
	(3) 37-49 Yaş	79	42,03	10,19			
Dinlenme	(1) 20-29 Yaş	105	16,01	3,09	,065	,937	
	(2) 30-36 Yaş	181	15,97	3,16			
	(3) 37-49 Yaş	79	15,84	3,82			
Giyinme	(1) 20-29 Yaş	105	31,54	8,98	3,77	,024*	3>1
	(2) 30-36 Yaş	181	33,76	10,27			
	(3) 37-49 Yaş	79	35,55	10,45			
Kendini Kazalardan Koruma	(1) 20-29 Yaş	105	10,58	2,36	2,04	,132	
	(2) 30-36 Yaş	181	11,12	2,33			
	(3) 37-49 Yaş	79	11,21	2,83			
Çevreyi Düzenleme	(1) 20-29 Yaş	105	16,91	2,94	,018	,982	
	(2) 30-36 Yaş	181	16,95	2,87			
	(3) 37-49 Yaş	79	17,00	3,53			
ÖBDT Toplam	(1) 20-29 Yaş	105	182,50	36,16	1,32	,267	
	(2) 30-36 Yaş	181	186,57	39,83			
	(3) 37-49 Yaş	79	192,08	42,97			

* $p \leq .05$

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların ÖBDT'nin 'Giyinme' faktöründen elde ettikleri puanların anne yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F=3,77$; $p \leq .05$). Bu bulgu, çocukların giyinme becerilerinin gelişiminde annenin yaşının önemli bir değişken olabileceğini göstermektedir. Tukey testi sonuçları, annesi 37–49 yaş aralığında olan çocukların ortalama puanlarının ($\bar{X}=35,55$), annesi 20–29 yaş aralığında olan çocuklara kıyasla ($\bar{X}=31,54$) daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, ileri yaş grubundaki annelerin çocuklarının öz bakım becerilerini destekleme konusunda daha planlı ve bilinçli yaklaşımlar sergileyebileceklerini düşündürmektedir.

Öte yandan, çocukların ÖBDT'nin diğer alt boyutları olan 'Temizlik' ($F=1,36$; $p>.05$), 'Yemek Yeme' ($F=0,633$; $p>.05$), 'Dinlenme' ($F=0,065$; $p>.05$), 'Kendini Kazalardan Koruma' ($F=2,04$; $p>.05$) ve 'Çevreyi Düzenleme' ($F=0,018$; $p>.05$) faktörlerinden elde ettikleri puanlar ile toplam puanları ($F=1,32$; $p>.05$) anne yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu durum, anne yaşının giyinme becerisi dışında çocukların öz bakım becerilerinde belirleyici bir etken olmayabileceğini düşündürmektedir.

Çocukların Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT) puanlarının babalarının yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Çocukların ÖBDT Puanlarının Baba Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

Faktörler	Baba Yaşı	n	\bar{X}	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Temizlik	(1) 22-32 Yaş	86	62,22	13,50	8,95	,000*	2>1 3>1
	(2) 33-39 Yaş	168	70,28	15,26			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	69,75	15,94			
Yemek Yeme	(1) 22-32 Yaş	86	37,97	8,69	5,39	,005*	2>1 3>1
	(2) 33-39 Yaş	168	42,00	9,65			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	41,67	10,35			
Dinlenme	(1) 22-32 Yaş	86	15,31	3,05	2,63	,073	
	(2) 33-39 Yaş	168	16,30	3,24			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	15,93	3,48			
Giyinme	(1) 22-32 Yaş	86	30,32	8,30	5,95	,003*	2>1 3>1
	(2) 33-39 Yaş	168	34,26	10,39			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	34,84	10,27			
Kendini Kazalardan Koruma	(1) 22-32 Yaş	86	10,25	2,30	5,15	,006*	2>1 3>1
	(2) 33-39 Yaş	168	11,26	2,44			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	11,12	2,53			
Çevreyi Düzenleme	(1) 22-32 Yaş	86	16,44	2,74	1,66	,192	
	(2) 33-39 Yaş	168	17,05	3,05			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	17,18	3,21			
ÖBDT Toplam	(1) 22-32 Yaş	86	172,53	33,40	7,36	,001*	2>1 3>1
	(2) 33-39 Yaş	168	191,19	39,70			
	(3) 40 Yaş ve üstü	111	190,53	41,51			

*p ≤ ,05

Tablo 5 incelendiğinde, çocukların ÖBDT'nin 'Temizlik' (F=8,95; p ≤ .05), 'Yemek Yeme' (F=5,39; p ≤ .05), 'Giyinme' (F=5,95; p ≤ .05), 'Kendini Kazalardan Koruma' (F=5,15; p ≤ .05) alt boyutlarından elde ettikleri puanların ve toplam ÖBDT puanlarının (F=7,36; p ≤ .05) baba yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu bulgu, baba yaşının çocukların öz bakım becerilerinin gelişiminde etkili bir değişken olabileceğini göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre, babası 33–39 yaş aralığında olan çocukların ortalama puanları, babası 22–32 yaş aralığında olan çocuklara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, babası 40 yaş ve üzerinde olan çocukların ortalamalarının da babası 22–32 yaş aralığında olan çocukların ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, daha ileri yaşlardaki babaların çocuklarının öz bakım becerilerini desteklemede daha deneyimli, bilinçli veya sorumluluk sahibi olabileceklerini düşündürmektedir.

Diğer yandan, çocukların ÖBDT'nin Dinlenme (F=2,63; p>.05) ve Çevreyi Düzenleme (F=1,66; p>.05) alt boyutlarından elde ettikleri puanların baba yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu durum, dinlenme ve çevreyi düzenleme becerisinin baba yaşından bağımsız olarak gelişebileceğini düşündürmektedir.

Çocukların Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT) puanlarının anne öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.Çocukların ÖBDT Puanlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Faktörler	Anne Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Temizlik	(1) İlköğretim	94	72,42	13,37	8,98	,000*	1>2 3>2
	(2) Lise	105	63,47	16,51			
	(3) Yükseköğretim	166	68,84	15,04			
Yemek Yeme	(1) İlköğretim	94	43,76	9,15	6,81	,001*	1>2 1>3
	(2) Lise	105	38,74	10,55			
	(3) Yükseköğretim	166	40,76	9,26			
Dinlenme	(1) İlköğretim	94	16,36	3,14	3,97	,020*	1>2 3>2
	(2) Lise	105	15,20	3,57			
	(3) Yükseköğretim	166	16,21	3,12			
Giyinme	(1) İlköğretim	94	34,13	8,90	2,34	,097	
	(2) Lise	105	31,73	11,12			
	(3) Yükseköğretim	166	34,28	9,83			
Kendini Kazalardan Koruma	(1) İlköğretim	94	10,35	3,14	4,84	,008*	3>1
	(2) Lise	105	11,00	2,14			
	(3) Yükseköğretim	166	11,33	2,14			
Çevreyi Düzenleme	(1) İlköğretim	94	17,19	3,17	1,12	,328	
	(2) Lise	105	16,59	3,34			
	(3) Yükseköğretim	166	17,04	2,74			
ÖBDT Toplam	(1) İlköğretim	94	194,23	36,00	5,30	,005*	1>2 3>2
	(2) Lise	105	176,76	43,16			
	(3) Yükseköğretim	166	188,49	38,07			

*p ≤ ,05

Tablo 6 incelendiğinde, çocukların ÖBDT'nin Temizlik (F=8,98; p ≤ .05) ve Dinlenme (F=3,97; p ≤ .05) alt boyutlarından elde ettikleri puanların anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgu, anne öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerilerinden özellikle temizlik ve dinlenme alanlarında belirleyici bir değişken olabileceğini göstermektedir. Tukey testi sonuçlarına göre, annesi ilköğretim mezunu olan çocukların ortalama puanları, annesi lise mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, annesi yükseköğretim mezunu olan çocukların ortalama puanlarının da lise mezunu annelerin çocuklarına kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, lise mezunu annelerin çocuklarının söz konusu becerilerde daha düşük performans sergilemesinin, aile içi dinamikler, sosyoekonomik farklılıklar veya ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Çocukların Yemek Yeme faktöründen elde ettikleri puanların da anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir (F=6,81; p ≤ .05). Tukey testi bulgularına göre, annesi ilköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =43,76), annesi lise mezunu (\bar{X} =38,74) ve yükseköğretim mezunu (\bar{X} =40,76) olan çocukların ortalamalarından daha yüksektir. Bu durum, düşük öğrenim düzeyine sahip annelerin çocuklarının yemek yeme becerilerini daha fazla teşvik edebilecekleri veya bu becerinin aile yaşamında daha erken dönemde sorumluluk olarak çocuğa aktarılabilceğini düşündürmektedir.

ÖBDT'nin Kendini Kazalardan Koruma faktöründen elde edilen puanlar da anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F=4,84; p ≤ .05). Tukey testi sonucunda, annesi yükseköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =11,33), annesi ilköğretim mezunu olan çocukların ortalamasından (\bar{X} =10,35) daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının güvenlik ve korunma davranışlarını daha bilinçli şekilde destekleyebildiklerini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, çocukların ÖBDT'nin Giyinme (F=2,34; p>.05) ve Çevreyi Düzenleme (F=1,12; p>.05) faktörlerinden elde ettikleri puanların anne öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu, giyinme ve çevreyi düzenleme becerilerinin daha çok çocuğun bireysel gelişim süreci ve günlük deneyimlerle şekillendiğini, anne öğrenim düzeyinden bağımsız olarak gelişebildiğini düşündürmektedir.

Son olarak, çocukların ÖBDT toplam puanlarının anne öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (F=5,30; p ≤ .05). Tukey testi sonuçlarına göre, annesi ilköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =194,23), annesi lise mezunu olan çocukların ortalamasından (\bar{X} =176,76) daha yüksektir. Ayrıca, annesi yükseköğretim mezunu olan çocukların ortalamasınının (\bar{X} =188,49) da annesi lise mezunu olan çocuklara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç, lise mezunu annelerin çocuklarının genel öz bakım becerilerinde diğer gruplara göre daha düşük performans göstermesinin dikkat çekici bir bulgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukların Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Testi (ÖBDT) puanlarının baba öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.Çocukların ÖBDT Puanlarının Baba Öğrenim Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Faktörler	Baba Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	s.s	F	p	Anlamlı Farklılık
Temizlik	(1) İlköğretim	105	73,04	12,60	9,68	,000*	1>2 1>3
	(2) Lise	97	63,78	17,02			
	(3) Yükseköğretim	163	67,76	15,25			
Yemek Yeme	(1) İlköğretim	105	44,05	8,86	7,96	,000*	1>2 1>3
	(2) Lise	97	39,14	10,41			
	(3) Yükseköğretim	163	40,03	9,54			
Dinlenme	(1) İlköğretim	105	16,41	3,32	2,39	,093	
	(2) Lise	97	15,41	3,37			
	(3) Yükseköğretim	163	15,99	3,19			
Giyinme	(1) İlköğretim	105	35,08	8,57	3,53	,030*	1>2
	(2) Lise	97	31,40	11,22			
	(3) Yükseköğretim	163	33,76	10,01			
Kendini Kazalardan Koruma	(1) İlköğretim	105	10,70	2,98	3,12	,045*	3>2
	(2) Lise	97	10,69	2,21			
	(3) Yükseköğretim	163	11,34	2,20			
Çevreyi Düzenleme	(1) İlköğretim	105	17,37	3,12	2,01	,136	
	(2) Lise	97	16,51	3,11			
	(3) Yükseköğretim	163	16,94	2,914			
ÖBDT Toplam	(1) İlköğretim	105	196,68	34,69	6,52	,002*	1>2
	(2) Lise	97	176,94	42,87			
	(3) Yükseköğretim	163	185,84	39,16			

*p ≤ ,05

Tablo 7 incelendiğinde, çocukların ÖBDT’nin Temizlik (F=9,68; p ≤ .05) ve Yemek Yeme (F=7,96; p ≤ .05) alt boyutlarından elde ettikleri puanların baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgu, baba öğrenim düzeyinin çocukların temizlik ve yemek yeme becerilerinin gelişiminde etkili bir değişken olabileceğini ortaya koymaktadır. Tukey testi sonuçlarına göre, babası ilköğretim mezunu olan çocukların ortalama puanları, babası lise ve yükseköğretim mezunu olan çocukların ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, baba öğrenim düzeyi daha düşük olan ailelerde çocukların belirli öz bakım becerilerini daha erken yaşta kazandırmaya yönelik eğilimlerinin olduğunu ve bu becerileri kazandırmaya yönelik aile içi rol dağılımında teşvik etmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

ÖBDT’nin Giyinme faktöründen elde edilen puanlar da baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F=3,53; p ≤ .05). Tukey testi sonucunda, babası ilköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =35,08), babası lise mezunu olan çocukların ortalamasından (\bar{X} =31,40) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, giyinme becerisinde ilköğretim düzeyindeki babaların çocuklarının bu beceriyi kazandırmaya yönelik teşviklerinin daha fazla olduğunu ve çocuğun günlük rutinde babanın rolünün destekleyici düzeyde olabileceğini düşündürmektedir.

ÖBDT’nin Kendini Kazalardan Koruma faktöründen elde edilen puanların da baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (F=3,12; p ≤ .05). Tukey testi bulgularına göre, babası yükseköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =11,34), babası lise mezunu olan çocukların ortalamasından (\bar{X} =10,69) daha yüksektir. Bu sonuç, baba öğrenim düzeyinin çocukların güvenlik ve korunma davranışlarını desteklemede daha etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, çocukların ÖBDT’nin Dinlenme (F=2,39; p>.05) ve Çevreyi Düzenleme (F=2,01; p>.05) faktörlerinden elde ettikleri puanların baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu durum, dinlenme ve çevreyi düzenleme becerilerinin baba öğrenim düzeyinden bağımsız olarak gelişebileceğini düşündürmektedir.

Son olarak, çocukların ÖBDT toplam puanlarının baba öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (F=6,52; p ≤ .05). Tukey testi sonuçlarına göre, babası ilköğretim mezunu olan çocukların ortalaması (\bar{X} =196,68), babası lise mezunu olan çocukların ortalamasından (\bar{X} =176,94) daha yüksek

bulunmuştur. Bu bulgu, öğrenim seviyesi ilköğretim düzeyinde olan babaların, çocukların genel öz bakım becerilerinin gelişiminde önemli bir faktör olabileceğini göstermektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, çocukların öz bakım becerilerinin anne ve babalara ait yaş ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre incelenmiş, ayrıca bu değişkenlerin çocukların öz bakım becerileri üzerinde farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Araştırmada anne yaşına ilişkin bulgulara bakıldığında, çocukların öz bakım becerileri üzerinde yalnızca giyinme alt boyutunda anlamlı bir fark yarattığı, ileri yaştaki annelerin çocuklarının giyinme beceri puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha ileri yaşlardaki annelerin çocuklarına rehberlik etme biçimindeki farklılıklar ve çocuğun bağımsızlığını destekleme istekleri olduğu düşünüldüğünde Kellegrew'in (2000) ebeveyn yönlendirmesinin çocukların giyinme bağımsızlığı üzerindeki etkisiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bulgu, genç annelerin çocuklarının öz bakım becerileri eğitiminde yeterince deneyim kazanmamış olmaları, çocuklarının öz bakıma yönelik ihtiyaçlarını kazandırmak yerine kendilerinin gidermeleri ve ihtiyaçlarını giderebilmeleri için çocuğa yeterince zaman vererek fırsat tanımamalarından kaynaklanıyor olabilir. Literatürde yapılan benzer araştırmaların bazıları da anne yaşının çocukların öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya koymaktadır (Orçan Kaçan vd., 2019a; Bodur, 2022). Örneğin, Bakar (2023) tarafından yapılan bir çalışmada, ebeveyn desteğinin anne yaş faktörüne göre farklılaşmaya neden olmadığını saptamıştır. Anne yaşının çocukların öz bakım beceri düzeylerinde giyinme boyutu dışında anlamlı farklılık yaratmamasının nedeni, çocukların gelişim süreçlerinin olağan şekilde ilerlemesi ve anne yaşının tek başına belirleyici bir faktör olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Erikson'un (1963) psikososyal gelişim kuramında, çocukların öz bakım becerilerini kazandıkları dönem, 'otonomi' evresi olarak tanımlanır ve bu süreç, çocukların bağımsızlıklarını kazandıkları kritik bir dönemdir. Bu bağlamda, çocukların gelişim süreçlerinin desteklenmesi konusunda başta anneler üzere ebeveynlerin önemli rolleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. Anneleri tarafından bireysel olarak daha fazla desteklenen çocukların, aynı yaştaki diğer çocuklara göre öz bakım becerileri alanında daha fazla gelişim gösterdiği belirlenmiştir (Orçan Kaçan vd., 2019a). Bu durum, annelerin yaş değişkeninden bağımsız olarak çocuklarının öz bakımına önem vermelerinin, çocukların gelişim süreçlerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir.

Babaların yaş değişkeninin çocukların öz bakım becerilerinin temizlik, yemek yeme, giyinme, kendini kazalardan koruma ve toplam puanlarında anlamlı farklılıklar yarattığı belirlenmiştir. Bulgulara göre, babası 40 yaş ve üstü olan çocukların ortalamaları, 33-39 yaş aralığında olan çocuklardan daha yüksek; babası 33-39 yaş aralığında olan çocukların ortalamaları ise 22-32 yaş aralığındaki çocuklardan daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, babaların yaşlarının ilerlemesiyle birlikte çocuklarının öz bakım becerilerini geliştirme konusunda daha deneyimli ve ilgili olabileceklerini düşündürmektedir. Öz bakım becerilerinin dinlenme ve çevreyi düzenleme alt boyutunda ise baba yaşının anlamlı bir farklılığa neden olmadığı gözlemlenmiştir. Bu bulgu, literatürde de benzer şekilde açıklanmıştır; baba yaşının öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirtilmiştir (Orçan Kaçan vd., 2019b; Bodur, 2022). Bu sonuç, dinlenme ve çevreyi düzenleme becerisinin baba yaşından bağımsız olarak çocuğun bireysel ihtiyaçlarına bağlı olarak gelişebileceğini düşündürmektedir. Literatür incelendiğinde, baba yaşının çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisi konusunda farklı bulgular bulunmaktadır. Örneğin, Mikhaylova vd., (2023) yaptığı bir çalışmada, daha yaşlı babaların çocuklarının sağlıkla ilgili öz bakım özerkliklerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu durum, babaların yaşlarının ilerlemesiyle birlikte çocuklarının öz bakım gelişimine daha fazla katkıda bulunabileceklerini göstermektedir. Ayrıca, The Fathering Project (2017), babaların çocuklarının gelişimi üzerindeki etkilerinin arttığı ve bu etkilerin çeşitli şekillerde görüldüğü belirtilmiştir. Özellikle babaların çocuklara öz bakım becerilerinde model olma, bağımsızlık kazandırma sürecinde destek olma ve günlük rutinleri (örneğin giyinme, kişisel temizlik ve yemek yeme) pekiştirme yoluyla önemli katkılar sunduğu ifade edilmiştir. Sonuç olarak, dinlenme ve çevreyi düzenleme becerisi gibi bazı alt boyutlarda baba yaşı anlamlı bir farklılık oluşturmasa da baba yaşı ilerledikçe çocukların öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Bu durum, baba yaşının çocukların gelişim süreçlerinde önemli bir faktör olabileceğini, ancak her öz bakım becerisinin gelişiminde farklı etmenlerin rol oynadığını da düşündürmektedir.

Araştırmada anne öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre; temizlik ve dinlenme alt boyutunda hem ilköğretim hem de yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarının puanları, lise mezunu annelerin çocuklarının puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Yemek yeme alt boyutunda ise ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının, lise ve yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarından daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Kendini kazalardan koruma alt boyutunda ise yükseköğretim mezunu annelerin çocukları, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarından daha yüksek puan almıştır. Giyinme ve çevreyi düzenleme alt boyutlarında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Toplam öz bakım becerileri puanları da benzer şekilde, ilköğretim ve yükseköğretim mezunu annelerin çocuklarının, lise mezunu annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. San & Menendez (2010), eğitilmiş annelerin çocuklarının genel öz bakım becerilerinin daha iyi geliştiğini belirtmiştir. Bu bulgular, anne öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisinin doğrusal ve tek yönlü olmadığını göstermektedir; farklı alt boyutlarda farklılaşmalar mevcuttur. Özellikle ilköğretim mezunu annelerin bazı alt boyutlarda daha yüksek puan alması, literatürdeki genel “eğitim düzeyi arttıkça çocukların öz bakım becerileri artar” beklentisiyle tam olarak örtüşmemektedir. Bu sonucun, araştırmaların yapıldığı bölge, kültürel yapı gibi değişen bağlamsal etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan literatürdeki benzer bazı çalışmalarda anne öğrenim düzeyi ile çocukların öz bakım becerilerini destekleme uygulamaları üzerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir (Taşdemir Yiğitoğlu vd., 2018; Orçan Kaçan vd., 2018; Doğanay, 2022). Bu durum, anne eğitim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisinin, yaş, sosyoekonomik durum, ebeveyn tutumları ve ev içi uygulamalar gibi diğer faktörlerle etkileşim içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Baba öğrenim düzeyinin, çocukların öz bakım becerilerinin bazı boyutlarında ve toplam puanlar üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre; temizlik ve yemek yeme alt boyutlarında ilköğretim mezunu babaların çocuklarının puanları, lise ve yükseköğretim mezunu babaların çocuklarından daha yüksek çıkmıştır. Giyinme alt boyutunda ise ilköğretim mezunu babaların çocuklarının, lise mezunu babaların çocuklarından daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Kendini kazalardan koruma alt boyutunda ise yükseköğretim mezunu babaların çocukları, lise mezunu babaların çocuklarından daha yüksek puan almıştır. Bu bulgu, anne öğrenim düzeyi bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Dinlenme ve çevreyi düzenleme alt boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Toplam öz bakım becerileri puanları da benzer şekilde, ilköğretim mezunu babaların çocuklarının, lise mezunu babaların çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular, baba öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisinin doğrusal ve tek yönlü olmadığını göstermektedir; farklı alt boyutlarda farklılaşmalar mevcuttur. Literatürde, babaların eğitim düzeyinin çocuklara sağladığı destekle ilişkili olduğu ve bu desteğin çocukların öz bakım becerilerini geliştirebileceği belirtilmiştir (Putra, 2016; Katz & Kenig, 1985; Seesurrun, 2015). Öte yandan, bazı çalışmalar baba öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını rapor etmiştir (Özbey, 2009; Hansa Bilek, 2011; Yaşar Ekici, 2015; Taşdemir Yiğitoğlu vd., 2018). Toplam öz bakım becerileri puanları incelendiğinde, ilköğretim düzeyi öğrenim gören babaların çocuklarının puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, baba öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisinin tek bir açıdan değerlendirilemeyeceğini; babaların yaklaşımları ve sağladıkları destek yoluyla diğer sosyo-ekonomik ve çevresel etmenlerle birlikte biçimlendiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla, baba öğrenim düzeyinin etkisi tek başına değil, çocukların öz bakım becerilerinin gelişimini etkileyen çok boyutlu bir bağlamda değerlendirilmelidir.

İlgili sonuçlar dikkate alındığında aşağıda yer alan öneriler sunulabilir;

Anne ve baba yaşı ile öğrenim düzeyi, öz bakım becerilerinin gelişimini etkileyebilmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemde çocuklara yönelik erken müdahale ve destek programları geliştirilmelidir. Bu programlar hem çocukları hem de ebeveynleri kapsayacak şekilde planlanmalıdır. Böylece çocukların öz bakım becerileri, gelişimsel süreçlerin doğal bir parçası olarak ilerlese de eğitim kurumları ve aileler, farkındalıkla çocukların beceri düzeylerini düzenli olarak takip etme ve eksik alanlarda destekleyici stratejiler uygulama fırsatını yakalayabileceklerdir.

Çocukların temizlik, yemek yeme, giyinme ve kendini kazalardan koruma becerilerini geliştirmede evde ebeveyn desteği kritik rol oynamaktadır. Anne ve babaların çocuklarına bu alanlarda rehberlik etmeleri teşvik edilmelidir. Özellikle giyinme ve çevreyi düzenleme gibi alt boyutlarda fark yaratacak stratejiler uygulanabilir.

Çocukların öz bakım becerilerinin gelişiminde ebeveyn-çocuk etkileşimi önemli bir faktördür. Ebeveynlerin çocuklarla düzenli olarak birebir vakit geçirmeleri ve günlük rutinlerde çocuklara sorumluluk vermeleri, çocukların bağımsızlık ve öz bakım becerilerini arttıracaktır.

Alanında uzman kişiler tarafından öz bakım becerilerinin gelişimiyle alakalı ebeveynlere yönelik bilgilendirici materyaller hazırlanması ve öğretmenlerin ev ziyaretleri sırasında rehberlik edici öneriler sunmalarının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma gruplarının kültürel ve sosyoekonomik özellikleri göz önünde bulundurularak, benzer çalışmaların farklı çevrelerde, özellikle yakın bölgelerde ve çeşitli sosyoekonomik düzeylere sahip örneklem gruplarında tekrarlanması önerilmektedir. Bu sayede, elde edilen bulguların genellenebilirliği artırılabilir ve çocukların öz bakım becerilerinin gelişimini destekleyecek stratejilerin farklı toplumsal bağlamlarda etkinliği değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, O. (2005). *Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Özellikleri. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Derl.: Müzeyyen Sevinç, Morpa.
- Bayer, A., Çağdaş, A. & Kayılı, G. (2019). 3-6 yaş çocukları için öz bakım becerileri değerlendirme testi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(46), 234-251. doi: 10.9779/pauefd.516623.
- Bakar, A. (2023). Ebeveyn Yaş ve Eğitim Durumunun Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Çocuk ve Aile Dergisi*, 18(2), 34-47.
- Bender, M., Valletutti P.J., & Baglin., C.A. (1996). *A Functional Curriculum for Teaching students with Disabilities: Self-care, motor skills, household management and living skills*. Vol: 1, 3. Edition. Austin: Texas.
- Bodur, G. (2022). Çocukların Öz Bakım Becerileri ve Ebeveyn Faktörleri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45(2), 123-135.
- Bodur, S. (2022). Anne Yaşının Çocukların Gelişimi Üzerindeki Etkisi. *Gelişim Araştırmaları Dergisi*, 15(3), 78-92.
- Boutain, A. R., Sheldon, J. B., & Sherman, J. A. (2020). Evaluation of telehealth parent training program in teaching self-care skills to children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 53, 1259-1275.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Pegem.
- Church, E. B. (2001). Learning to be responsible. *Scholastic Early Childhood Today*, 15(4), 33-35.
- Creswell, J.W. (2017). *Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. EDAM, İstanbul
- Doğanay, H. (2022). Anne öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisi: Bir inceleme. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 47(210), 123-135.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. W.W. Norton & Company.
- Fawcett, J. (2005). Contemporary nursing knowledge: analysis and evaluation of conceptual models of nursing (2nd Ed.).USA:FA Davis Comp:223-319.
- Gay, L. R., Mills, G. E. & Airasian, P. W. (2011). *Educational Research: Competencies for Analysis Applications* (12th edition). Pearson.
- Goldstein, R. (2006). *Ana babalık sanatı* (Çeviren N. Önel). İstanbul: Özgür.
- Hansa Bilek, A. (2011). Ebeveyn Faktörlerinin Çocukların Öz Bakım Becerilerine Etkisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 77-92.
- Hansa Bilek, M. (2011). *Okul öncesi dönem çocukların ev ile okul ortamındaki sosyal becerilerin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Katz, L. G. (1999). *Another look at what young children should be learning*. Databases/ERIC:ED453980.
- Katz, S., Kenig, D. (1985). A Group Individual Method Of Training Parents For Teaching Self-Help Skills To Their Mentally Handicapped Children. *The British Journal Of Mental Subnormality*, 31(61), 80-87.

- Kellegrew, D.H. (2000). Constructing Daily Routines: A Qualitative Examination Of Mothers With Young Children With Disabilities. *The American Journal Of Occupational Therapy*, 54, 252-259.
- Kline, P. (1999). *Handbook of psychological testing* (2nd ed.). London: Routledge.
- Konya, S. (2007). *Kubaşık Öğrenme Etkinliklerinin Beş Yaş Grubu Öğrencilerinin Öz bakım Becerilerini Gelişimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. & Çokluk-Bökeoğlu, Ç. (2011). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik* (7. Baskı). Pegem.
- Merdol, T. (1999). *Okul öncesi dönem eğitimi veren kişi ve kurumlar için beslenme eğitimi rehberi*. Özgür.
- Mikhaylova, E., Bochkor, A., Osipova, P., Popov, D., Chepeleva, M., & Rybakova, E. (2023). Parental Age and Children's Self-Care Autonomy: A Cross-National Study. *Frontiers in Psychology*, 14, Article 1243400. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1243400>
- Nahcivan, N. O. (2004). A Turkish language equivalence of the exercise of self-care agency scale. *Western Journal of Nursing Research*, 26(7), 813-824.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları Okul Öncesi Dönem*. Epsilon.
- Orçan Kaçan, A., Yılmaz, A., & Demirtaş, H. (2019a). Anne ve Baba Yaşının Çocukların Öz Bakım Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 30(1), 45-56.
- Orçan Kaçan, H., Yılmaz, M., & Demirtaş, H. (2019b). Ebeveynlerin Öz Bakım Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Eğitim ve Psikoloji Dergisi*, 12(1), 45-60.
- Orçan Kaçan, M., Ata, S., & Kimzan, İ. (2018). Bazı değişkenlere göre annelerin çocuklarının öz bakım becerilerini destekleme uygulamaları. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğt.Der*, 26(3), 428-446.
- Orçan Kaçan, M., Ata, S., Kimzan, İ. & Karayol, S. (2019). Bazı değişkenlere göre annelerin çocuklarının öz bakım becerilerini destekleme uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, s:428-446.
- Önder, A. (2003). *Okul Öncesi Çocuklar İçin Eğitici Drama Uygulamaları*. Morpa.
- Özbey, S. (2009). Baba ve Anne Eğitim Düzeyinin Çocukların Gelişimsel Becerilerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(1), 55-68.
- Putra, I. K. (2016). *Predictor Effect of Parental Authority on the Children's Self-Care Skills*. European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2014.
- Sanz, D., & Menendez, M. (2010). Eğitimli annelerin çocuklarında öz bakım becerilerinin gelişimi. *Journal of Early Childhood Education*, 38(2), 150-160.
- Sanz, M. T., Menéndez, J. (2010). Parents' Training: Effects Of The Self-Help Skills Programme With Down's Syndrome Babies. *Early Child Development And Care*, 180(6), 735-742.
- Seesurrin, S. (2015). Ebeveyn Eğitim Düzeyinin Çocukların Öz Bakım Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22(4), 112-124.
- Sezici, E & Akkaya, D. (2020) The effect of preschool children's motor skills on self-care skills, *Early Child Development and Care*, 190:6, 963-970
- Taşdemir Yiğitoğlu, G., Kıray Vural, B. ve Körükçü, Ç. (2018). 4-5 yaş grubu çocukların sosyal gelişim düzeyleri ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 26(3), 897-905.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th Ed.) Boston: Allyn & Bacon.
- The Fathering Project. (2021). *Research Report on Father Involvement and Child Development*. <https://thefatheringproject.org/wp-content/uploads/2021/06/Research-Report-final-1-09-FINAL.pdf>
- Yaşar Ekici, T. (2015). Anne ve Baba Öğrenim Düzeyi ile Çocukların Öz Bakım Becerileri Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Toplum Dergisi*, 35(2), 45-60.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi.
- Yiğitoğlu, Ö., Demirtaş, K., & Yılmaz, A. (2018). Anne öğrenim düzeyinin çocukların öz bakım becerileri üzerindeki etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 30(1), 45-56.